

BİR FİNANSAL ÜRÜN OLARAK KÜLÇE ALTINDA VERGİ İSTİSNASI

İlhami ÖZTÜRK*

Osman SARAÇ**

ÖZET

Finansal ürünler üzerindeki vergileme sistemi, bu piyasalardaki çok yönlü gelişimde etki-tepki etkisi yaratmıştır. Altının finansal bir araç olarak kabulü ve ödemeler sisteminde yer almasını takiben farklı bir vergileme rejimine girmesi doğal kabul edilmektedir. Nitekim, en eski yatırım araçlarından olan külçe altın üzerindeki vergileme gerek Avrupa Birliğinde gerekse Türkiye’de paralel bir vergileme sistemine kavuşturulmuştur. Türkiye’de bazen farklı değerlendirmeler gündeme gelmekle birlikte bu istisnanın, finansal piyasalarda altın ve altına dayalı ürünlerin gelişimi için vazgeçilmezliği ortadadır.

Anahtar Kelimeler: Altın, Vergi, İstisna, Sermaye Piyasaları

JEL Sınıflaması: H20, K34

ABSTRACT

The taxation system applied to financial instruments has formed action-reaction effect in the multi-faceted development of these financial markets. Following the acceptance of gold as a financial instrument and its existence in payment system, the commence of a distinct gold taxing regime should be perceived as natural. Likewise, the taxation on gold bullion as one of the oldest financial instruments has been introduced to a similar regime both in Turkey and European Union. In due course of several assessments raised occasionally in Turkey, the indispensability of related exemption for the development of gold and gold-backed products is obvious.

Key Words: Gold, Tax, Exemption, Capital Markets

JEL Classification: H20, K34

* Kurul Üyesi, Sermaye Piyasası Kurulu, ozturkilhami@hotmail.com

** Bşk., İstanbul Altın Borsası, osman.sarac@iab.gov.tr

1. GİRİŞ

Vergi ödeme gücü bulunmasına rağmen bazı kişilerin ve konuların vergi dışı bırakılabilmesi, verginin sosyal ve ekonomik fonksiyonlarının ağırlık taşıdığı durumlarda sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Küresel finansal yapının, finans piyasalarının büyümesi ve akışkanlığının artması için çeşitli engellerin yanı sıra vergi yükü ve vergi bürokrasisinin de minimum düzeyde bulunmasını arzular. Öte yandan, finansal sermaye yatırımlarının vergisel duyarlılığının yüksek olması da bu yatırımların vergilendirilmesini oldukça zorlaştırmaktadır. Bir finansal varlık olarak varlığını daha çok kriz dönemlerinde hissettiren külçe altın, özellikle 2008 krizi ve devam eden süreçte, finansal varlıklar içinde tüm dünyada hissedilir ölçüde yer almıştır. İnsanlık tarihinin en eski yatırım aracı olarak kabul edilebilecek altının, vergilendirme süreci ülkemizde çeşitli aşamalar sonrası, modern dünyanın kabul gördüğü bugünkü noktaya ulaşabilmiştir.

2. MUAFİYET VE İSTİSNA KAVRAMI

Verginin genelliği ilkesi gereği vergi ödeme gücü bulunan kişilerin; bu güçlerine göre adaletli bir şekilde vergilendirilmesi esas kural olmakla birlikte, çeşitli nedenlerle bu kuraldan uzaklaşabilmektedir (Akdoğan, 1997, 132; Akdoğan, 2006, 46; Erginay, 1987, 45). Bu nedenleri rasyonel bir ayırma tabi tutmak olanağı bulunmamakla birlikte ekonomik, sosyal, siyasi vb. nedenlere bağlamak mümkündür (Erginay,1987, 45). Verginin sosyal ve ekonomik fonksiyonlarının ağırlık taşıdığı durumlarda, muafiyet ve istisna yoluyla vergi ödeme gücü bulunmasına rağmen bazı kişiler ve konular vergi dışı bırakılabilmektedir (Pehlivan, 2007, 166; Rakıcı, 2004, 226; Akdoğan, 2006, 46).

Vergi dışı bırakma; vergi kapsamına girmesi gereken belli konuları vergi dışı bırakma niteliği taşıyorsa “*istisna*”, belli kişiler ya da kurumların vergi dışına çıkarılması niteliğini taşıyorsa “*muafiyet*” adını alır. Bir başka deyişle, istisna objektif mükellefiyeti ortadan kaldırdığı halde muafiyet subjektif mükellefiyeti ortadan kaldırır. İstisna ve muafiyetler süreli ya da süresiz, tam ya da kısmi, mutlak ya da belli koşullara bağlı olabilir (Uluatam, 1991, 194-195).

Bu itibarla, gerek muafiyet gerek istisnanın varlığından söz edilebilmesi için;

i. Vergi kapsamına alınmış, vergilendirilmesi gerekli kişi ya da kişi gruplarının veya vergi konularının bulunması,

ii. Söz konusu kişi ve konuların yasalar ile vergi dışı bırakılması

gerekmektedir (Akdoğan, 1997, 133)

Vergi kanunla konulan ve herkesin vergi ödeme gücüne göre adil bir şekilde ödemesi gereken bir yüklenim olduğundan, söz konusu uygulamanın şu veya bu nedenle dışında bırakılacak kişi ya da konuların da kanunlarla belirlenmiş olması gerekmektedir (Akdoğan, 2006, 132-133). Anayasa'nın 73'üncü maddesinde hükme bağlanan vergilerin kanuniliği ilkesi gereğince de istisna ve muafiyet düzenlemelerinin kanunla yapılmasının zorunlu olduğu tartışmasızdır.

İstisna ve muafiyet, kanun ile vergi konularına veya mükelleflere tanınan vergi kolaylıkları olarak kabul edilir (Yalçın, 1997, 10).

Bu uygulamalar, vergide ödeme gücüne ulaşabilmeye hizmet ettiği oranda vergi adaleti açısından yararlıdır. Ayrıca vergi ödeme gücüne ulaşmada kullanılan diğer araçların arzulan düzeyde etkin uygulanamaması dolayısıyla bu eksikliğe ilişkin bir telafi fonksiyonu görüyor ise olumlu sayılabilecek katkılar doğurabilir (Akdoğan, 1997, 244-245).

Muafiyet kişilerin, istisna ise vergi konularının vergi dışında bırakılmasına yöneliktir. Bilimsel açıdan böyle olmakla birlikte, uygulamada hatta bazen vergi kanunlarında birinin diğerinin yerine hatalı olarak kullanıldığı görülmektedir (Akdoğan, 1997, 133).

Muafiyet ve istisna hemen bütün ülkelerde başvurulan bir uygulamadır (Rakıcı, 2004, 225). Dünya uygulamasında, muafiyet ve istisnalar teşvik tedbirleri içinde doğrudan teşvikler arasında sınıflandırılmaktadır (TÜSİAD, 1990, 6). Devlet

tahvillerinin satışını kolaylaştırma amaçları da istisnalar için sebep sayılır (Erginay, 1987, 45-47).

2.1. Vergi Muafiyeti

Vergi muafiyeti, vergi kanunlarına göre, vergilendirilmesi gereken bazı kişi veya gurupların yine aynı veya diğer kanunlarla açıkça vergi mükellefiyeti dışında bırakılmasıdır (Erginay, 1987, 45; Orhaner, 2000, 150; Rakıcı, 2004, 226; Akdoğan, 2006, 46; Pehlivan, 2007, 166). Vergi hukuku bakımından yapılan bu tanımdan anlaşılacağı üzere, bir vergi kanununun hükümlerine uygun olarak, esas itibariyle mükellef olması gereken bazı kişiler veya kişi gruplarının, örneğin dernek veya vakıfların, aynı kanunun açık hükümleri ile o verginin mükellefi sayılmaması, muafiyet terimiyle adlandırılır (Erginay, 1987, 45). Ancak, bir kişinin vergiden muaf olabilmesi için kendi şahsı bakımından, kanunlar gereğince belirlenmiş şartlara sahip olması gerekmektedir (Sönmez ve Halıcı, 1990, 7; Özkara, 2004, 155). Vergi muafiyeti belirli kişi ve kuruluşların kamu yararı da gözetilerek muaf tutulması olarak da tarif edilebilir (Uyanık, 1997,53).

2.2. Vergi İstisnası

Vergi istisnası, vergi kanunlarının vergilendirilmesini öngördüğü bir vergi konusunun kısmen veya tamamen, devamlı ya da geçici bir şekilde aynı veya diğer vergi kanunlarıyla vergi dışına çıkarılmasıdır (Erginay, 1987, 45; Nadaroğlu, 2000, 237; Özkara, 2004, 155; Akdoğan, 2006, 46-47; Rakıcı, 2004, 226; Pehlivan, 2007, 166). Diğer bir ifade ile vergi istisnası, belirli kişi ve kuruluşların belirli faaliyetleri karşılığı elde ettikleri gelirlerin kamu yararı ve ekonomik fonksiyonları ya da sektörel önemleri nedeniyle vergilendirilmemesi ya da düşük oranlarda vergilendirilmesi olarak tarif edilebilir (Uyanık, 1997, 54). İstisna ile verginin konusuna giren bazı olay, mal veya değerler, yine kanunla vergileme dışı bırakılmaktadır.

Muafiyet direkt olarak mükellefi vergilendirmemeyi amaçlamaktayken, istisna uygulamasında ise herhangi bir gelir unsurunun kısmen veya tamamen vergi dışı

birakılması amaçlanmıştır (Erginay, 1987, 45; Nadaroğlu, 2000, 237; Özkara, 2004, 155; Akdoğan, 2006, 46-47; Rakıcı, 2004, 226; Pehlivan, 2007, 166).

3. SERMAYE PİYASALARINA YÖNELİK MUAFİYET VE İSTİSNALARIN GETİRİLİŞ AMACI

Maliye politikasının temel unsurlarından olan vergi, kamu harcamalarının finansman aracı olmanın yanı sıra zamanla ekonomik ve sosyal hayata belli amaçlar doğrultusunda müdahale etmede kullanılan bir araç haline gelmiştir. Sermaye başta olmak üzere üretim faktörlerinin hareketliliğinin baş döndürücü bir hıza ulaştığı günümüzde, vergi sistemlerinin ve vergi politikalarının bu gelişmelerden etkilenmediğini söylemek mümkün değildir. Tasarrufların mali sistemde değerlendirilmesinin teşvik edilmesi ve uzun vadeli yatırımların özendirilmesi amacıyla çeşitli muafiyet ve istisna düzenlemelerine yer veren vergi politikaları uygulamaya konulmaktadır.

Finansal küreselleşme, artan bilgi ve enformasyon olanakları ve ülkelerin izledikleri serbestleştirme politikaları sayesinde artan sermaye hareketleri ve ulusal piyasaların dış mali piyasalarla bütünleşmesi şeklinde tanımlanabilir (Seyidoğlu, 2003, 142). Küreselleşme sürecinde sermayenin rasyonel davranışlara yönelerek diğer ülkelerdeki imkanlardan yararlanma isteği bu faktörün hareketliliğini arttırmaktadır. Bu bağlamda ulusal hükümetlerin ağır vergilendirmeye veya zorlayıcı niteliği öne çıkan regülasyonlara yönelmesi bu faktörlerin başka coğrafyalara yönelmesinde güçlü dürtüler oluşturmakta bu sebeple yüksek vergilendirmeye yönelmek ülkeler için oldukça maliyetli hale gelmektedir (Saraç, 2006, 387-388). Finansal sermaye yatırımlarının vergisel duyarlılığının yüksek olması bu yatırımların vergilendirilmesini oldukça zorlaştırmaktadır. Bu yatırımlar üzerine vergi koymak olası sermaye kaçışlarına neden olabilmektedir (Engin, 2006, 62). Bu sebeple bilhassa yabancı sermaye çekmek isteyen yeterli düzeyde ulusal fonları bulunmayan ülkeler muafiyet ve istisna düzenlemelerine ağırlık vermek suretiyle olası fon çıkışlarını önlemeyi amaçlarlar. Sermaye hareketlerinin ve akışkanlığının vergiye ilişkin ülkelerarası farklılıklara daha duyarlı

hale gelmesi sermaye piyasası kurumları ve sermaye piyasası araçlarına yönelik vergi muafiyet ve istisnalarını ön plana çıkarmıştır. Bunun neticesinde, ülkeler özellikle benzer gelişmişlik düzeyindeki rakip ülkelere karşı kendilerine uluslararası rekabette üstünlük sağlamak, uluslararası alandaki sermaye hareketlerini kendilerine çekmek ve bu sürecin zararlı etkilerinden korunmak amacıyla çeşitli muafiyet ve istisna uygulamalarına başvurumaktadırlar. Bu yöntem çifte vergilemenin önlenmesine yönelik iki taraflı anlaşmalar ya da bölgesel bazı entegrasyonlara kıyasla daha hızlı ve etkili sonuçlar doğurduğundan tercih edilmektedir.

Dünya ticaretinde son yıllarda gözlenen globalleşme ve elektronikleşme beraberinde gelir vergisi ve kurumlar vergisinin genel kabul gören kurallarının yeniden ele alınıp değerlendirilmesini gerektirmiş bulunmaktadır. Bu kuralların açıklığa kavuşması, hem gelir ve kazanç elde eden mükellefler, hem de bu konuda gelir kaybına uğramak istemeyen devletler yönünden önem arz etmektedir. Uluslararası ekonomik ilişkiler yönünden global sorun teşkil eden başlıca konulardan birisi de yeni gelir türlerinin ortaya çıkışı karşısında gelirin tanımlanmasıdır (TOBB, 2001, 9). Çoğu kez, yeni finansal araçlardan bilhassa türev ürünlerden elde edilen gelirlerin tanımlanması ve vergilendirilmesinde yaşanan güçlükler vergi muafiyet ve istisnalarına gerekçe oluşturmaktadır.

Küreselleşme ile beraber finansal sermaye hareketlerindeki artış finansal piyasalar üzerindeki vergi yükünün önemini artırmıştır. Yüksek tutarlı teşvikler yatırımcının vergiden muaf yatırım olanaklarını keşfetmesi ve sermaye kazançları, vergi değişim teknikleri ile diğer vergiye tabi toplam geliri azaltma yolları üzerinde durması açısından uyarıcı olabilir. Bunun aksine düşük tutarlı teşvikler vergiden muaf menkul kıymetlere yönelimde çok fazla etkili olmayabilir (Darst, 1975, 13-14). Kişiler elde edecekleri gelir üzerindeki vergi yükünü daha yüksek reel faiz talep etmek suretiyle kamuya yükleme yoluna başvurabilmektedir (Yılmaz, 2007, 20). Finansal araçların vergilendirilmesinin mali piyasaların gelişimi açısından önemli etkileri vardır. Menkul sermaye kazanç ve gelirlerinin vergilendirilmesi, finansal varlıklara olan talebi, tasarruf genel düzeyini ve yatırımları etkileyerek, tüketim, tasarruf ve yatırım kararlarına tesir eder. Zayıf vergi politikaları düzgün işleyen bir finansal piyasa için engel oluşturabilir.

Uyğunsuz bir vergi sistemi, yatırım fonları ve varlığa dayalı menkul kıymetler gibi yeni finansal araçların ortaya çıkmasını engeller (IMF, 2001, 38).

Uluslararası sermayeyi çekme yolunda kullanılan araçlar arasında vergisel teşvikler de yer almaktadır (Çak, 2008, 21). Küreselleşmenin vergi sistemine etkilerinden birisi de, vergilendirme kapsamında yer alan menkul kıymet unsurlarının coğrafi anlamda görece daha hareketli olmasından dolayı ülkeler arası vergisel farklılıklara daha duyarlı hale gelmesidir. İletişim teknolojilerindeki büyük dönüşümler ve buna bağlı olarak işlem maliyetlerinin azalması, ticari ve finansal piyasaların önündeki engellerin büyük ölçüde kalkması beraberinde vergi rekabeti, uluslararası çifte vergilendirme ve yeni finansal türevlerin ortaya çıkması sonucunu doğurmuştur (Engin, 2006, 12-17). Vergi otoritelerinin üretim faktörlerini kendi egemenlik alanlarına çekebilmek için efektif vergi oranlarını düşürmesi ve böylelikle vergi bazını genişletme çabası olarak tanımlanan (Giray, 2003, 125-126) vergi rekabetinde oran indirimlerinin yanısıra, vergi istisna ve muafiyetleri, vergi tatili, hızlandırılmış amortisman uygulamaları, yatırım indirimi ve serbest bölgeler gibi daha pek çok metod kullanılabilir. Özellikle dar mükellef yani yabancı yatırımcılar açısından vergiden mahrum kalmak ya da bu fonları ülkeye çekememe gibi bir durumla karşılaşmamak açısından bu hassas alana yönelik vergi muafiyet ve istisnaları vazgeçilmez bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Vergileme düzeyi ve yapısında ülkeler arasında farklılıklar bulunması doğaldır. Ancak bu farklılıkların diğer ülkeler üzerinde önemli etkilerinin olması söz konusudur (TOBB, 2001, 30-31). İşte bu noktada, vergi muafiyet ve istisnaları ülkeler arasındaki söz konusu farklılıkların azaltılmasında önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Muafiyet ve istisna düzenlemeleri yoluyla, bu farklılıkların azaltılması ve yatırımcıların rahatça erişebildikleri diğer ülke piyasaları ile bu kaçıışı cazip olmaktan çıkaracak benzer düzenlemelere gidilmesi hatta tersine yabancı ülke fonlarının ve yatırımcısının ülkeye çekilebilmesi amaçlanmaktadır.

Sermaye piyasalarına yönelik muafiyet ve istisnaların getiriliş amaçları arasında, sermaye piyasalarının doğası gereği “ekonomik amaçlar” öne çıkmaktadır. Sermaye piyasalarının ve kurumlarının teşvik ve gelişmesine katkı, halka açılmanın teşviki yoluyla

sektörel gelişmenin sağlanması ve yönlendirilmesi ile ekonomik büyüme ve kalkınmanın amaçlandığı görülmektedir. Sermaye piyasalarının ekonomik büyüme ve kalkınmadaki yeri ve önemi dikkate alındığında; sermaye piyasaları ve araçların gelişmesine yönelik istisna ve muafiyet hükümlerinin sektörel gelişme amacının yanında ekonomik büyüme ve kalkınma amacına hizmet edeceği kuşkusuzdur. Muafiyet ve istisna hükümleri yoluyla sermaye piyasaları ve araçlarının gelişmesi durumunda toplam tasarrufların buna bağlı olarak yatırımların artacağı kabul edildiğinde dolaylı olarak istihdamın arttırılmasına da hizmet edilmiş olacaktır.

Sermaye piyasalarına ilişkin muafiyet ve istisnalar sermaye piyasası kurumlarına veya sermaye piyasası araçlarına yönelik olarak uygulanmaktadır. Sermaye piyasası kurumlarına muafiyet tanınması durumunda, elde edilen kazanç ve bu kazancın vasfı önemli değildir. Anılan kazançları elde eden kurumlar önem kazanmakta ve bu kurumlara muafiyet tanınmaktadır. Bu tür muafiyetlerin ana amacı özellikle yeni sermaye piyasası kurumlarının gelişmelerinin ve kurumsallaşmalarının desteklenmesi ile yaygınlık kazanmalarının sağlanmasıdır. Bireysel yatırımcılardan ziyade kurumsal yatırımcıların teşviki amacıyla da kurumsal yatırımların bireysel yatırımlara nazaran daha az vergilendirilmesi amacıyla yönelik çeşitli muafiyet ve istisnalar söz konusudur.

Uygulamada sıkça rastlanan bir diğer durum sermaye piyasası araçlarından elde edilen gelirlere yönelik istisnalardır. Sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılmasından, alım satımından dolayı sağlanan kazançlara elde bulundurma süresi dikkate alınarak muafiyet ve istisna sağlanabilir. Böylelikle tasarrufların spekülatif yatırımlar yerine uzun vadeli yatırımlara yönlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Sermaye piyasası araçları üzerinden elde edilen kazançların belli tutarın altında kalan kısmı için vergi istisnası getirilmesi, vergilendirmedeki maliyetler dikkate alındığında, söz konusu tutarların vergilendirilmesinin verimli olmamasından kaynaklanmaktadır.

Sermaye piyasası araçları üzerinden elde edilen reel gelirlerin vergilendirilmesi bir başka ifadeyle enflasyon etkisinden kaynaklanan gelirlerin vergilendirilmemesi amaçlandığında belli endeksler uygulanmak suretiyle bu kazançların bir bölümüne

istisna sağlanabilir. Benzer şekilde döviz cinsinden ya da yabancı bir paraya endeksli olarak ihraç edilen menkul kıymetlerden elde edilen kazançların kur farkından kaynaklanan kısmı istisna kapsamına alınabilir. Bu istisna kıymetli madenlere dayalı olarak ihraç edilen menkul kıymetler için de benzer amaçla getirilebilir.

Sermaye piyasası araçlarının işlem gördüğü borsalar ön plana çıkarılarak getirilen istisnalar da söz konusudur. Aynı tür menkul kıymetlerin belirlenen borsalar dışında alım satıma konu edilmesi neticesinde elde edilen kazançlar vergiden istisna edilmez iken belirlenen borsalarda gerçekleşen alım satım işlemleri vergiden istisna edilerek bu borsaların gelişiminin teşviki ile söz konusu alım satım işlemlerinin kayıt altına alınması amaçlanmıştır.

Menkul kıymetlerin bir ticari işletmenin aktifine kayıtlı olması durumunda, elde edilen gelir, menkul sermaye iradı olarak değil ticari kazanç olarak vergilendirilir. Böyle bir durumda, menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesinde ortaya farklılıklar çıkmaktadır (Bilici, 2009, 185). Elde edilen kazancın bir işletmeye ait olması yani kurum kazancı ya da ticari kazanç olması ile gerçek kişiye ait olması arasında vergilendirme açısından farklılık amaçlanıyor ise muafiyet ve istisna düzenlemeleri bu amaca hizmet etmede kullanılabilmektedir.

Dünyadaki diğer finansal merkezlerle yapılan karşılaştırmalarda, aracılık maliyetleri bir finansal sistemin hızlı biçimde gelişmesinin önünde önemli bir engel teşkil etmektedir. Yurt dışında yapılabilen ancak vergi farklılıkları nedeniyle ülke içinde yapılması ekonomik olmayan işlemler üzerindeki vergisel yüklerin ve rekabet gücünü ortadan kaldıran işlem maliyetlerinin azaltılması amacıyla sermaye piyasası araçlarına ilişkin istisnalar getirilebilir. Çeşitli işlem vergilerine yönelik muafiyet ve istisnalar yoluyla sermaye piyasası araçlarının ilk ihracındaki ya da ikincil piyasalardaki işlemler sırasındaki maliyetlerinin azaltılması suretiyle piyasanın işleyişini engelleyecek ve bu piyasaların baştan işlemez hale gelmesine yol açacak engellerin kaldırılması amaçlanmıştır.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde tasarruf sahiplerinin, sermaye piyasası araçlarının diğer yatırım enstrümanlarına göre daha karmaşık bir yapıya sahip oldukları

düşüncesiyle, sermaye piyasası araçları yerine geleneksel yatırım araçlarını tercih etme eğiliminde olması, sermaye piyasası araçlarının yaygınlaşması için, sermaye piyasalarına yönelik yatırımların performansını artıracak vergi muafiyet ve istisnaları ile teşvik edilmeleri gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu yolla bireysel yatırımcılar açısından sermaye piyasası kültürünün gelişmesine de katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

4. AB DİREKTİFLERİNDE ALTINA DAİR İSTİSNA VE MUAFİYETLER

Avrupa Birliği'nde KDV istisnaları konusu Çerçeve KDV Direktifinin 131-136'ncı maddeleri arasında düzenlemiş olup, bu istisnalar ile ekonomik, siyasi, sosyal, askeri vb. amaçlarla bazı konular KDV dışı tutulmuş, bu istisnaların arasında yer alan diğer istisnalar kapsamında "yatırım amaçlı külçe altın teslimleri" de bulunmaktadır. Bir başka ifadeyle külçe altına tanına KDV istisnası AB düzenlemelerine paraleldir (Bilici, 2010, 250-251).

2006/112 Sayılı AB Direktifinin 53'üncü maddesinde "*Yatırım amacıyla yapılan altın, KDV'den istisna diğer finansal enstrümanlara benzerdir. Sonuç olarak, istisnanın altın yatırımı arzı için en uygun vergi tutumu olduğu görülmektedir.*" ibaresine yer verilmiş; 346'ncı maddesinde açıkça "*Üye ülkeler, toplum içi alım, satım, ithalat ve yatırımı, ayrılmış (allocated) ve ayrılmamış (unallocated) altın hesaplarında temsil edilen altın alım satımı dahil olmak üzere, altın kredileri ve swapları, altın yatırımına herhangi ortaklık, forward ve vadeli işlemler nedeniyle yatırımına hak sahibi tanıyan altın işlemlerini 'Katma Değer Vergisi'nden muaf tutarlar*" ve 347'nci maddesinde de "*Üye ülkeler, altın yatırımının arzı sırasında hukuki olarak başkaların adına ve namına yaptıkları hizmetleri verginden istisna tutarlar*" hükümlerine yer verilmiştir. (<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:347:0001:0118:en:PDF>, 31.05.2011) Avrupa Birliği Direktifinin içeriği açıktır ve istisnayı tam anlamıyla açıklığa kavuşturmaktadır.

5. KÜLÇE ALTIN VE KIYMETLİ TAŞLARA İLİŞKİN İSTİSNA

KDV tek aşamalı vergilerden farklıdır. Bu vergi başladığı mükellefle bitmemekte, bir mükellefte yapılan bir işlem muhatabı diğer bir mükellef nezdinde de sonuçlar doğurur. Esasen KDV, ekonomiyi bir bütün olarak kavradığı zaman olumlu rol oynayabilir. İstisnalar KDV’de zincirin halkalarında bir kopma haline benzer. İstisna, vergi indirimi imkanını ortadan kaldırdığı için sistemde aksaklıklara, kaçaklara yol açabilir (Değer, 2011, 88).

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu’nda çeşitli istisnalar getirilmiş olup; Kanun’un 30/a maddesiyle vergiye tabi olmayan veya vergiden istisna olan işlemlerle ilgili olarak satın alınan mal ve hizmetlere ödenen KDV’nin indirim konusu yapılamayacağı belirtilmiştir. Bu durumda KDV hesaplanmaksızın satılan mal veya yapılan hizmetlerin gerçekleştirilmesine ilişkin olarak satın alınan mal veya hizmetlere ödenen KDV’nin indirim konusu yapılamadığı istisnalar kısmi istisna olarak adlandırılır. Çünkü bu istisnalarda yüklenilen vergi indirim konusu yapılamadığından, maliyet unsuru haline gelmekte ve fiyat içerisinde istisnadan yararlanan kişi veya kuruluşa yansıtılmaktadır. Dolayısıyla bedel tam olarak vergiden arındırılmış olmamakta, sadece son safhada vergi hesaplanmamış olmaktadır. Bu nedenle, bu tür istisnalar “kısmi istisna” olarak adlandırılmaktadır (Oktar, 2011, 29).

KDV mükelleflerinin yüklendiği vergiyi indirim konusu yapmaları nedeniyle, üzerlerinde KDV yükü kalmaması sağlanmıştır. Ancak kısmi istisna kapsamındaki işlemlerde satın alınan mal yada hizmetlere ödenen KDV indirim konusu yapılamadığından, işlem bedeli içerisinde alıcıya yansıtılmaktadır. Bu durumda alıcı da KDV mükellefi ise, indirebileceği bir vergiyi gider olarak yüklenmek zorunda kalmaktadır. Bu nedenle iki tarafın da menfaati olduğu işlemlerde istisnadan vazgeçilmesi akılcı olmaktadır (Oktar, 2011, 84).

5.1. İstisnanın Gelişim Süreci

İlk defa **3065 sayılı Kanunla**¹ istisna kapsamına külçe altın dahil edilmiş, madde gerekçesinde “*özel bir nitelik taşıyan külçe altın vergiden istisna edilmiştir*” denilmiştir. KDVK’na **3099 sayılı Kanunla**² KDVK’nın 23’üncü maddesine eklenen (e) bendi ile “*e) Altından mamul veya altın ihtiva eden ziynet eşyaları ile sikke altınların teslim ve ithalinde matrah, külçe altın bedeli düşüldükten sonra kalan miktardır.*” ibaresi eklenmiş; gerekçesinde, “*Bilindiği gibi KDV Kanunu’nun 17. maddesinin 4. fıkrasının (g) bendi gereğince külçe altın teslimleri dahilde ithalde KDV’den muaf tutulmuştur. Ancak elindeki külçe altının mamul ziynet eşyası haline getirenler sadece işçilik için KDV ödemelerine karşılık bu malları doğrudan doğruya satın alanlar Kanunla muaf tutulan külçe altın için de vergi ödemek durumunda kalacaklardır. Bu olumsuz durumu önlemek için bu madde ile sadece altından imal edilen maddelerle altın ihtiva eden süs, takı gibi ziynet eşyaları ile sikke altınların ithal ve dahilde tesliminde matrahın külçe altın bedeli, dışında ödenen miktar olduğu hüküm altına alınmaktadır.*” ifadesine yer verilmiştir. Daha sonra **4369 sayılı Kanunla**³ KDVK’nın 17/4-g maddesinde istisna kapsamına “*külçe gümüş*” eklenmiş, gerekçesinde, “*Külçe gümüş ithali ve dahilde alım satım işlemlerinin gerçekleştirilmesini temin amacıyla İstanbul Altın Borsası bünyesinde oluşturulması düşünülen gümüş borsasında katma değer vergisi uygulamasının borsa tekniği açısından ortaya çıkardığı teknik sıkıntıların önüne geçilmesi amacıyla külçe gümüş teslimleri vergiden istisna edilmektedir. Gümüşün uluslar arası işleyişe sahip bir borsada fiyatının belirlenmesi, sağlıklı fiyat oluşumu yaratacağından yıllık 60 tona ulaştığı tahmin edilen gayri resmi gümüş girişini ve aynı şekilde kayıtsız hurda gümüş dönüşümünün kayıt altına alınmasını sağlayacaktır.*” Ardından **5035 sayılı Kanunla**⁴, 17/4-g maddesinde istisna kapsamına “*dore külçe altın*” ile “*metal, plastik, kâğıt, cam hurda ve atıklarının teslimi*” alınmış, Kanun gerekçesinde, “*değiştirilen (g) bendi ile hurda ve atık teslimleri kısmi istisna kapsamına alınmaktadır*” denilmiştir. Daha sonra

¹ 02.11.1984 tarih ve 18563 sayılı RG’de yayımlanmıştır.

² 15.12.1984 tarih ve 18606 sayılı RG’de yayımlanmıştır.

³ 29.07.1998 tarih ve 23417 sayılı RG’de yayımlanmıştır.

⁴ 02.01.2004 tarih ve 25334 sayılı Mükerrer RG’de yayımlanmıştır.

5228 sayılı Kanunla⁵ 17/4-g maddesinde, “dore külçe altın” ibaresi istisna kapsamı dışına çıkarılıp “kıymetli taşlar (elmas, pırlanta, yakut zümrüt, topaz, safir, zebercet, inci, kübik virconia)” ibaresi ve parantez içi “(hurda metalden elde edilen külçeler dahil)” ibaresi konulmuş; gerekçesinde “uygulamada ortaya çıkarılan tereddütlerin giderilmesi amacıyla hurda metallerin külçe olarak veya külçe haline getirildikten sonra teslimlerinde de istisnanın geçerli olduğuna açıklık getirilmiş, kıymetli taşlar (elmas, pırlanta, yakut zümrüt, topaz, safir, zebercet, inci, kübik virconia) istisna kapsamına dahil edilirken dore külçe altın istisna kapsamı dışına çıkarılmaktadır.” denilmiştir. Son olarak **5766 sayılı Kanunla**⁶ 17/4-g maddesinden “atıkları (hurda metalden elde edilen külçeler dahil) teslimi” ibaresi “atıklarının teslimi” olarak değiştirilmiş, gerekçesinde, “hurda metalden elde edilen külçeler bir ameliye sonunda elde edilen yarı mamul ürünlerdir. Bu bakımdan hurda ve atıktan farklıdır. Ayrıca, külçelerin hurdadan veya cevherden elde edildiğinin tespiti büyük güçlükler taşımakta, yurtiçi teslimlerde ve ithalat sırasında uygulama sorunlarına yol açmaktadır. Bu hususlar göz önüne alınarak, madde metninde yapılan değişiklikle “hurda metalden elde edilen külçeler” istisna kapsamından çıkarılmıştır.” denilmektedir.

5.2. Külçe Altın ve Külçe Gümüşte İstisna

Hali hazırda, KDVK'nın 17'nci maddesinin 4'üncü fıkrasının (g) bendinde; külçe altın, külçe gümüş, kıymetli taşlar (elmas, pırlanta, yakut zümrüt, topaz, safir, zebercet, inci, kübik virconia⁷) teslimi KDV'den istisna edilmiştir. Buna göre münhasıran külçe altın, külçe gümüş alım satımında bulunanlar KDV mükellefi olmayacaklardır (Oktar, 1998, 242).

5.3. Altın ve Gümüş Mamul Üründe Özel Matrah Uygulaması

Külçe altın ve gümüş üzerinden katma değer vergisi alınmaması, altın ve gümüş ithalatının kayıt altına alındığı bir sermaye piyasası kurumu olan İstanbul Altın Borsası'nın (İAB) işlem hacmine ve burada meydana gelen parasal büyüklüğün bir yansıması olarak da altına ve gümüşe dayalı menkul kıymet varlıklarının (İAB'de 32

⁵ 31.07.2004 tarih ve 255539 sayılı RG'de yayımlanmıştır.

⁶ 06.06.2008 tarih ve 26898 sayılı Mükerrer RG'de yayımlanmıştır.

⁷ Maddenin orijinal adı zirconia-zirkon'dur.

fon ve ortaklığa ait varlık toplamı 15.000 kg civarındadır, www.iab.gov.tr, “İAB Haftalık Rapor” 31.05.2011) gelişimine katkı sağladığı açıktır.

Külçe altın ve gümüş teslimlerinin katma değer vergisinden istisna edilmesinin yanında, altından ve gümüşten mamul veya altın ya da gümüş ihtiva eden ziynet eşyaları ile sikke altın ve gümüş teslimi ve ithalinde özel matrah şekli uygulanması öngörülmüştür. KDVK'nın “*Özel Matrah Şekilleri*” başlıklı 23'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının (d) bendinde “*altından mamul veya altın ihtiva eden ziynet eşyaları ile sikke altınların teslim ve ithalinde matrah, külçe altın bedeli düşüldükten sonra kalan miktardır*” denilmek suretiyle külçe altın dışındaki altından mamul ya da altın ihtiva eden ziynet eşyaları ile sikke altınların teslim ve ithalinde de külçe altına ilişkin istisnanın özüne uygun olarak düzenleme yapılmıştır. Buna göre, katma değer vergisi matrahı, külçe altın veya gümüş bedeli düşüldükten sonra kalan kısım olacaktır (Oktar, 1998, 242). Ayrıca, Maliye Bakanlığı 69 Seri No'lu KDV Genel Tebliği ile gümüşten mamul ve gümüş ihtiva eden eşyaları, 93 Seri No'lu KDV Genel Tebliği ile istisna kapsamındaki kıymetli taşları ihtiva eden veya bu taşlardan yapılmış olan eşyanın teslim ve ithalinde de özel matrah şekli uygulanmak suretiyle vergilendirmeyi uygun görmüştür.

Altın ve gümüşten mamul ziynet eşyası ve sikke altında değer önemli bir kısmının külçe altın ve gümüşte tekabül ettiği göz önünde tutularak bunların vergilenmesi halinde de, külçe altın ve gümüşten oluşan değer matrah dışı kalacağı esas kabul edilmiştir (Özbalcı, 2004, 561). Nitekim, Danıştay bir kararında; külçe altın teslimlerinin katma değer vergisinden istisna tutulduğu, altından mamul veya altın ihtiva eden ziynet eşyaları ile sikke altınların teslim ve ithalinde matrahın külçe altın bedeli düşüldükten sonra kalan miktar olarak belirleneceği yönünde hüküm tesis etmiştir.⁸

⁸ Danıştay 3. Dairesinin 23.10.1991 tarih ve E.1990/37, K.1991/2702 sayılı kararı.

5.4. Kıymetli ve Yarı Kıymetli Taşlarda KDV İstisnası ve Özel Tüketim Vergisi

KDVK'nın 17/4-g maddesiyle vergiden istisna edilen kıymetli taşlar, 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu'nun⁹ 12/1'inci maddesinde, Özel tüketim vergisi, bu Kanuna ekli listelerde yazılı malların karşılarında gösterilen tutar ve/veya oranlarda alınacağı; 12/2-d maddesinde, Bakanlar Kurulunun topluca veya ayrı ayrı olmak üzere (IV) sayılı listedeki mallar için belirlenen oranları sifıra kadar indirmeye, % 25'e kadar artırmaya yetkili olduğu ifade edilmiş ve Kanuna ekli dört tarife listesi eklenmiştir. Bunlardan (4) sayılı tarifede 71.01 gümrük tarife istatistik pozisyonlu (gtip) inciler, 71.02 gtip kodlu elmaslar, 71.03 gtip kodlu kıymetli ve yarı kıymetli taşlar Kanunun yayımlandığı 12.06.2002 tarihi itibariyle %6.7 olarak belirlenmiş, 2005/8716 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı¹⁰ ile %20 oranına yükseltilmiş ve bugüne kadar değiştirilmemiştir.

Yani, yarı kıymetli ve kıymetli taşlar 5228 sayılı Kanunun uygulanmaya geçtiği 31.07.2004 tarihine kadar hem katma değer vergisine hem özel tüketim vergisine tabi kılınmış; bu tarihten itibaren sadece özel tüketim vergisine tabi kılınmış ancak verginin oranı %6.7'den %20'ye yükseltilmiştir.

Bu vergileme süreci, eksik yada fazla vergi alındığı yönüyle iki farklı aleyhte görüşler sergilenmesine neden olmuştur. Mevcut vergilemenin eksik olduğuna dair aleyhte yapılan görüşler, "*gübre, odun, kömür, tezek, tükenmez kalem, çocuk emziği, sabun ve daha bir çok şey yüzde 18 KDV'ye tabi*" olduğu, pırlantada KDV olmadığı, pırlantanın KDV'sinin sıfırlanmasının ihracatı arttırma gerekçesi olarak kullanılmasının ÖTV Kanunu'nun 5/a maddesindeki iade sebebiyle ve pek çok başka ihraç edilen üründe de ÖTV bulunması sebebiyle gerçekçi olmadığı (Kızılot, 2008); "*ekmek, peynir, zeytin, süt, yumurta, meyve, sebze, su, odun, kömür, tezek, gübre, kalem, defter, silgi, ilaç, doktor hatta kefen bezi bile*" KDV'ye tabi olduğu, "*İsveç'te (% 25), Almanya'da (% 19), Fransa'da (% 19.6), İtalya (% 20), Bulgaristan (% 20), Danimarka (% 25),*

⁹ 12.06.2002 tarih ve 24783 sayılı RG'de yayımlanmıştır.

¹⁰ 26.04.2005 tarih ve 25797 sayılı RG'de yayımlanmıştır.

Polonya (% 22), Avusturya (% 20), Yunanistan'da (% 18), Belçika'da (% 21)" oranında vergileme olduğu (Kızılot, 2009) gibi temel argümanlara sahiptir.

Mevcut vergilemenin fazla olduğuna dair aleyhte yapılan değerlendirmeler ise, *"pırlanta sektörü; daha çok küçük ve orta ölçekli imalatçı atölyelerden oluşan emek yoğun bir sektör. 2003'te yaklaşık 500 milyon dolar olan ve bugün 1,25 milyar dolar olduğu tahmin edilen pırlantalı mücevher pazarının yüzde 35'i iç piyasa, yüzde 65'i ihracattan oluşuyor. Bunun bir kısmı turizm bölgelerimizde turiste yerinden ihracat olarak gerçekleşiyor. Türkiye'nin çıplak taş ithalatı 1 milyar 250 milyon dolar. Yüzde 20 ÖTV uygulamasıyla bu miktardan 250 milyon dolar ÖTV geliri toplanması gerekirken, toplanan miktar 2 milyon dolar. Kısacası mevcut uygulama ile ÖTV çalışmıyor. Bu nedenle sektör kayıt altında olmayı arzu ettiği halde yanlış vergi uygulaması sebebiyle kayıt dışına itiliyor. Bu sorunun düzeltilmesi için sektör temsilcileriyle Maliye Bakanlığı yetkilileri arasında iyi niyetli temaslar yapıldıysa da, 'ekmekte, kefende, benzinde KDV var; pırlantada yok' yaklaşımıyla olayın siyasi cephesi ağır basınca, çözümü de gerçekleşmiyor. Bu sıkıntının aşılabilmesi için sektör temsilcileri; ham taşın dışarıdan ithal edilerek içeride işlenmesini sağlayacak yatırımların özendirilmesi, desteklenmesi ve taş işlemeciliğinin geliştirilmesi amacıyla söz konusu vergi oranının işlenmiş taşlar da dahil, kanunun da öngördüğü doğrultuda, Bakanlar Kurulu kararıyla sıfırlanmasını, mücevher haline getirildiğinde de mevcut uygulamalara devam edilmesini öneriyorlar. Bu yolla sektörde yeni bir istihdam alanı açılması mümkün olacaktır. Bir yandan istihdamı artırırken, bir yandan da kayıt altına alınan sektörde, daha fazla vergi toplanacak."*(Yıldırım Türk, 2010) görüşünü dile getiriyor.

Vergi Konseyi Raporlarında kıymetli/yarı kıymetli taşlar içinde en çok alım satıma konu edilen pırlantada verginin sıfırlanması yada %1 gibi bir orana indirilmesiyle, 2 milyon USD tutarında marjinal vergi kaybı doğmakla birlikte, kayıtlı ve borsa çatısı altında gerçekleşecek bir faaliyetin 12.5 milyar USD tutarında bir hacme ulaşmasının mümkün olduğu, finans ve sermaye piyasasına katkı sunacağı, özellikle taş işlemeciliğinin bunda büyük pay sahibi olacağı (AKALIN, 2011: p.50), ayrıca bu süreci menkul kıymetleştirme çerçevesinde ele almak, atıl olan kaynakları ekonomiye

kazandırmak için gerekli olduğu; sertifika, fon, katılma belgesi vb. birçok inovatif araçlar bulunarak, bunların finansal piyasalarda işlem konusu yapılması, bu çerçevede menkul kıymetlerde stopaja dair Gelir Vergisi Kanunu'nun Geçici 67'nci maddesinin de gözden geçirilmesi ve sistemin stopaj temeline oturtulmasında fayda olduğu, gelişmiş ülkelerde ham yada işlenmiş elmaslar üzerinde vergilemenin, nihai ürün üzerinden katma değer vergilerinde gerçekleştiği (DEMİRBILEK, 2011: s.48) belirtilmektedir.

KDVK'nın 17/4-g maddesi ile istisna kapsamına dâhil edilen, dünya üretiminin % 60'ından fazlası Afrika kıtasından sağlanan elmasın (<http://www.pangeadiamondfields.com/diamond-sector.htm>, <http://www.diamondfacts.org/facts/index.html>, 31.05.2011)

Kimberley Süreci içindeki ülkelerdeki ithalat-ihracat dengesi 2008'de 40 milyar, 2009'da 25 milyar, 2010'da 38 milyar USD'ye ulaşmaktadır. (https://kimberleyprocessstatistics.org/public_statistics, 31.05.2011) Türkiye'de, Ham Elmas Ticaretinin Düzenlenmesi ve Denetlenmesine Dair 2006/11115 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla¹¹ ile İstanbul Altın Borsası'nda İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Strateji Belgesi¹² kapsamında “*Elmas ve Kıymetli Taş Piyasası*” kurulmuş¹³ olup, 123 üyesi bulunmaktadır.

Külçe altında olduğu gibi elmas ve diğer kıymetli taşların da kayıtlı bir piyasada işlem görmesinin, bir yandan bir sermaye piyasası kurumu olan İAB'nin işlem hacmine ve diğer yandan da elmas ve diğer kıymetli taşlara dayalı menkul kıymet varlıklarının gelişimine katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

5.5. Kıymetli Maden Arama, İşletme, Zenginleştirme ve Rafinaj Faaliyetlerinde İstisna

Konu kapsamında kıymetli maden arama, işletme, zenginleştirme ve rafinaj faaliyetlerinde istisnaya da değinmeden geçilmemelidir. KDVK'nın 13'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının (c) bendiyle, altın, gümüş ve platin ile ilgili arama, işletme, zenginleştirme ve rafinaj faaliyetlerine ilişkin olmak üzere bu faaliyetleri yürütenlere

¹¹ 31.10.2006 tarih ve 26332 sayılı Resmi Gazete'de (RG) yayımlanmıştır.

¹² 02.10.2009 tarih ve 27364 sayılı RG'de yayımlanmıştır.

¹³ 15.03.2011 tarih ve 27875 sayılı RG'de İAB Elmas ve Kıymetli Taş Piyasası Yönetmeliği yayımlanmıştır.

yapılan teslim ve hizmetler katma değer vergisinden müstesna tutulmuştur (Saraç, 2006, 48). İstisnanın uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar maddede Maliye Bakanlığına verilen yetki çerçevesinde, 112 Seri No'lu KDV Genel Tebliği ile belirlenmiştir.

Buna göre; KDVK'nın 13'üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde düzenlenen istisna, altın, gümüş ve platin ile ilgili arama, işletme, zenginleştirme ve rafinaj faaliyetlerinde bulunanlara, söz konusu faaliyetlerine ilişkin olmak üzere yapılan teslim ve hizmetleri kapsamaktadır. Tebliğde istisnadan, 3213 sayılı Maden Kanunu hükümlerine göre Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'ndan maden arama, altın, gümüş veya platin madenleri için işletme ruhsatı alan firmalarla, zenginleştirme işini yapan firmalar ve yaptıkları işlemler Hazine Müsteşarlığı tarafından yayımlanmış olan "Kıymetli Madenler Borsasında İşlem Görecek Altın Standardı ve Rafinerileri Hakkında Tebliğ" ile "Kıymetli Madenler Borsasında İşlem Görecek Gümüş ve Platin Standartları ve Rafinerileri Hakkında Tebliğ" hükümlerine göre "*rafinaj faaliyeti*" sayılan firmaların faydalanacağı belirtilmiştir. Adı geçen tebliğlerin yerine Hazine Müsteşarlığınca Kıymetli Maden Standartları ve Rafinerileri Hakkında Tebliğ yayımlanmış olup, İAB'de işlem görecekt rafinerileri belirleme yetkisi İAB'ye tanınmıştır. İstisna tanınmasıyla, yerli kıymetli maden üretimini artırmada teşvik unsuru olan bu husus, yerli üretimin İAB'ye bildirilme zorunluluğu ve rafinerilerin ürettikleri külçelerin Borsada işlem görebilmesi için Borsaya kote olma gereklilikleri nedeniyle işlem hacmini artırıcı bir rol oynamaktadır. Bu rolün bir sermaye piyasası kurumu olan İAB'ye ve kıymetli maden piyasasında canlanmaya dolaylı katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Dünyada Kanada, ABD, Çin ve Almanya başta olmak üzere madencilikte, özel olarak da kıymetli madencilikte üst sıralarda olan ülkelerin (http://www.gold.org/download/latest/gold_demand_trends, 31.05.2011) arama, üretim ve satış dâhil her aşamada sermaye piyasası araçlarını yoğun bir biçimde kullandıkları dikkat çekmektedir. Örneğin Kanada'da Toronto Stock Exchange ve Toronto Venture Exchange'de işlem gören 186 madencilik şirketine ait menkul kıymetlerde 31.05.2011 itibariyle yaklaşık 480 milyar Kanada Doları hacim (http://www.tmx.com/en/listings/sector_profiles/mining.html, 31.05.2011) olduğu;

Türkiye’de kıymetli maden üretiminin ve rafinasyonunun henüz çok genç olduğu düşünüldüğünde bu alanın vergisel teşviklerle desteklenmesi önemlidir.

6. KDVK’NIN 17/4-G MADDESİNDEKİ İSTİSNANIN KAPSAMINDA YAPILAN FARKLI DEĞERLENDİRMELER

Paranın tarihi içinde önemli yer tutan altın başta olmak üzere kıymetli madenlerden kağıt para döneminde vazgeçilmiş, ancak farklı dönemlerde ve farklı uygulamalarla dolaşımdaki paranın belli bir altın miktarına bağlanması söz konusu edilmiştir. Son olarak 1973’te vazgeçilen bu yöntem karşın, altın her gün tonlarca alım satımı yapılan, merkez bankaları başta olmak üzere bankacılık kesiminin ciddi ilgisinde bulunan ve rezerv olarak kullanılan, dolaşımdaki paralar kadar ödeme, borçlanma ve rezerv aracı olarak kullanılan bir maddedir.

Nitekim, 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu’nun 4651 sayılı Kanunla değişik 4’üncü maddesinin I-c maddesinde Bankanın temel görevleri arasında, *“Hükümetle birlikte Türk Lirasının iç ve dış değerini korumak için gerekli tedbirleri almak ve yabancı paralar ile altın karşısındaki muadeletini (değişimini-yazarın notu) tespit etmeye yönelik kur rejimini belirlemek, Türk Lirasının yabancı paralar karşısındaki değerinin belirlenmesi için döviz ve efektiflerin vadesiz ve vadeli alım ve satımı ile dövizlerin Türk Lirası ile değişimi ve diğer türev işlemlerini yapmak”* sayılmıştır.

1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun’un 6258 sayılı Kanunla değişik 1’inci maddesinde, *“Kambiyo, nukut, esham ve tahvilat alım ve satımının ve bunlar ile kıymetli madenler ve kıymetli taşlarla bunlardan mamul veya bunları muhtevi her nevi eşya ve kıymetlerin ve ticari senetlerle tediyeyi temine yarayan her türlü vasıta ve vesikaların memleketten ihracı veya memlekete ithalinin tanzim ve tahdidine ve Türk parasının kıymetinin korunması zımında kararlar ittihazına Bakanlar Kurulu salahiyetlidir.”* denilmiş; 4328 sayılı Kanunla değişik 2’nci maddesinde de, *“Bu kararlar (Türk Parası Kıymetini Koruma) başlığı altında Resmi*

Gazete ile ve Hazine Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Bakanlığın münasip göreceği diğer neşir vasıtalarıyla neşir ve ilan olunur.” hükmüne yer verilmiştir. Bu hükümlere istinaden Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karar (89/14391 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı¹⁴) yayımlanmış, işlenmiş ve işlenmemiş altın ve diğer kıymetli madenler de dahil olmak üzere nitelikleri ve rejimleri hakkındaki içeriği çeşitli tarihlerde yenilenmiştir.

Katma Değer Vergisi Kanunu'nun “diğer istisnalar”ı düzenleyen 4'üncü maddesinin g bendinde, *“Külçe altın, külçe gümüş, kıymetli taşlar (elmas, pırlanta, yakut, zümrüt, topaz, safir, zebrecet, inci, kübik virconia) döviz, para, damga pulu, değerli kâğıtlar, hisse senedi, tahvil, varlık kiralama şirketleri tarafından ihraç edilen kira sertifikaları ile metal, plastik, lastik, kauçuk, kâğıt, cam hurda ve atıklarının teslimi”* vergiden istisna edilmiştir.

Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 23/e maddesinde ise, altından mamul veya altın ihtiva eden ziynet eşyaları ile sikke altınların teslim ve ithalinde matrah, külçe altın bedeli düşüldükten sonra kalan miktar olduğu hüküm altına alınmıştır.

Konu ile ilgili olarak yayımlanan 9 Seri No'lu KDV Genel Tebliğinin¹⁵ 2/a bölümünde; *“Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 17.maddesinin 4.fıkrasının (g) bendi gereğince külçe altın teslimleri dahilinde ve ithalde katma değer vergisinden istisna edilmiştir. Ancak, altından mamul veya altın ihtiva eden ziynet eşyaları ile sikke altınların teslim ve ithali katma değer vergisine tabi bulunmaktadır. Söz konusu mamullerin teslim ve ithalinde matrah ise, 3065 sayılı kanunun 23.maddesine eklenen (e) fıkrası hükmü gereğince, külçe altın bedeli düşüldükten sonra kalan miktardır”* ifadesine yer verilmiştir.

69 Seri No'lu KDV Genel Tebliği'nin¹⁶ “Külçe Gümüş ve Gümüşten Mamul Eşya Teslimleri” başlıklı 2.bölümünde; *“4369 sayılı Kanunun 60.maddesi ile 3065 sayılı Kanunun 17/4-g bendine “külçe gümüş” ibaresi eklenerek külçe gümüş teslimleri 01.08.1998 tarihinden itibaren istisna kapsamına alınmıştır. 3065 sayılı Kanunun 16/1-*

¹⁴ 11.08.1989 tarih ve 20249 sayılı RG'de yayımlanmıştır.

¹⁵ 31.12.1984 tarih ve 18622 sayılı RG'de yayımlanmıştır.

¹⁶ 14.08.1998 tarih ve 23433 sayılı RG'de yayımlanmıştır.

a maddesi hükmü gereğince, söz konusu istisna külçe gümüş ithalatında da uygulanacaktır. Öte yandan, 3065 sayılı Kanununun 23/f maddesinin Bakanlığımıza verdiği yetkiye dayanarak, gümüştan mamul veya gümüş ihtiva eden eşyalar ile sikke gümüş teslimlerinde özel matrah şekli uygulanması uygun görülmüştür. Buna göre, gümüştan mamul veya gümüş ihtiva eden eşyalar ile sikke gümüş teslimlerinde ve ithalatında katma değer vergisi matrahı, teslim bedelinden külçe gümüş bedeli düşüldükten sonra kalan miktar olarak belirlenmiştir. Eşyanın bünyesinde yer alan külçe gümüş tutarı, kullanılan gümüşün ayarı göz önünde tutularak tespit edilecek, bu miktarın işlemin yapıldığı gündeki külçe gümüş değeri ile çarpılması sonunda, satış bedelinden indirilecek tutar belirlenecektir.” denilmektedir.

Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığının Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın “995/1000 saflık altındaki külçe/dore altınlarda KDV istisnasının uygulanması” sorusuna muhatap 5417-2685/097153 sayılı muktezasında, 32 sayılı Kararın 2'nci maddesinde, işlenmemiş altının 995/1000 saflıkta barlar ve külçeler halindeki altın, işlenmiş altının ise 995/1000 saflıkta işçilik uygulanan içine madde katılan yada katılmayan altını ifade ettiği belirtilmiştir. Bu muktezadan çıkan sonuç, KDV Kanununun 17/4-g maddesi ile istisna kapsamına aldığı düşünülen ve değerlendirilen “külçe” altının 995/1000 saflık altındakilere ilişkin 32 sayılı Karardaki tanım kapsamında “külçe” tanımına girmediğinden bahisle vergilendirilmesi olmuştur. Yukarıda işaret ettiğimiz tarih boyunca ve halen ödeme, borçlanma ve rezerv aracı olarak görülen; gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bu sebeple vergilendirme kapsamı dışına alınan altının düşük (<995/1000) ayarlı külçe/dore/bar altınların vergilendirileceğidir.

Ancak, 32 sayılı Karar'da değişiklik yapan 2011/2382 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 995/1000 saflık altındaki altın için de “külçe, bar, dore bar, granül, toz veya hurda” şeklinde olabileceği kabul edilmiş; bunu takiben Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığının Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın “995/1000 saflık altındaki külçe/dore altınlarda KDV istisnasının uygulanmasında görüş değişikliği olup olmadığı” sorusuna muhatap 5417-2685/112254 sayılı muktezasında, 32 sayılı Kararda yapılan değişiklik sonrasında işlenmemiş kıymetli maden tanımının genişletildiği, saflık derecesi 995/1000

altında olan düşük ayarlı “külçe/dore altın”ın da “külçe altın” kapsamında değerlendirilerek KDVK’nın 17/4-g maddesi uyarınca istisnadan yararlanmasının mümkün olabileceği belirtilmiştir.

7. SONUÇ

Finansal ürünler üzerindeki vergileme sistemi, bu piyasalardaki çok yönlü gelişimde etki-tepki etkisi yaratmıştır. Altının finansal bir araç olarak kabulü ve ödemeler sisteminde yer almasını takiben farklı bir vergileme rejimine girmesi doğal kabul edilmektedir. Bir yönüyle emtia, bir yönüyle ödeme aracı, bir yönüyle rezerv para, bir yönüyle tasarruf aracı olan ve kıymetli madenler içinde finansal ürün olarak en fazla sıklıkta, çeşitlilikte ve miktarda işlem gören altının, vergileme sistemlerinde istisna hükümleri içinde yer bulması, finans sisteminin geldiği konum itibariyle kaçınılmaz kabul edilmiştir. Külçe altının tanımı, niteliği, unsurları ve istisna uygulamalarının ne şekilde uygulanacağı konusunda bugün bir genel mutabakatın varlığından, makale boyunca aktarıldığı üzere bahsetmek mümkündür.

Finansal ürün çeşitliliği içinde vazgeçilemeyen bir ürün olarak külçe altın, küresel finansal yapının gelişimine ve etkinliğine uygun olarak vergilendirme konusu olmaktan bir süredir çıkarılmış olup, ülkemizdeki düzenlemelerde de büyük ölçüde bu istisnanın uygulanmasına, Katma Değer Vergisi başta olmak üzere bir yapılanmaya gidilmiştir.

Külçe altın üzerindeki vergileme gerek Avrupa Birliğinde gerekse Türkiye’de paralel bir vergileme sistemine kavuşturulmuştur. Külçe altının ne anlama geldiği konusunda zamanla farklı görüşler oluşsa da istisna hükmünde bir değişme olmadığı; külçe altına dönük istisnanın zamanla en yakın finansal varlık olarak külçe gümüş ve kıymetli taşlarda da istisna uygulamasına öncülük ettiği görülmektedir. Bu istisnanın, finansal piyasalarda altın ve altına dayalı ürünlerin gelişimi için de vazgeçilmezliği değerlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

Kitap ve Makaleler:

- AKALIN,Güneri. “Kıymetli Taş Borsası veya Kıymetli Taşların Vergilendirilmesi”,
- AKDOĞAN, Abdurrahman. Kamu Maliyesi, Genişletilmiş 6.Bası, Gazi Kitapevi, Ankara, Kasım 1997
- AKDOĞAN, Abdurrahman Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi, 6.Bası, Gazi Kitapevi, Ankara, 2006
- BİLİCİ, Nurettin. Avrupa Birliği ve Türkiye, Seçkin, Ankara, 2010
- BİLİCİ, Nurettin. Vergi Hukuku, Seçkin, Ankara, 2009
- BULUTOĞLU, Kenan. Türk Vergi Sistemi, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1976
- ÇAK, Murat. Uluslararası Vergi Rekabeti Transfer Fiyatlaması ve Vergilendirme, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No:2008/385, Ankara, 2008
- DARST, David M.. The Complete Bond Book: A Guide To All Types Of Fixed-Income Securities, McGraw-Hill Book Company, 1975
- DEĞER, Nuri. Açıklamalı ve Uygulamalı Katma Değer Vergisi Kanunu, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2011
- DEMİRBİLEK, Müslüm. “Kuyumculuk Sektörünün Sorunları ve Çözüm Önerileri”,
- ENGİN, İsmail. Vergi Rekabeti, Sermaye Piyasası Kurulu Yayın No:198, Ankara, 2006
- ERGİNAY, Akif. Kamu Maliyesi, 12.Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 1987
- GİRAY, Filiz. “Zararlı Vergi Rekabeti ve Etkileri”, Vergi Dünyası, Sayı 260, Nisan 2003
- KIZILOT, Şükrü.“5 Yıl Oldu Hala Pırlanta KDV’si Tartışılıyor”, Hürriyet, 10.02.2009
- KIZILOT, Şükrü. “Sıfırlanan Tek Vergi Pırlantanın KDV’si Oldu”, Hürriyet, 10.12.2008

NADAROĞLU, Halil. Kamu Maliyesi Teorisi, Beta Basım Yayım Dağıtım A. Ş.,
11.Baskı, İstanbul 2000

OKTAR, Kemal. KDV İstisnalar ve İadeler, Gözlem Yayıncılık, Ankara, 1998

OKTAR, Kemal. Soru ve Cevaplarla KDV ve ÖTV Uygulaması, Maliye ve Hukuk
yayınları, Ankara, 2011

ORHANER, Emine. Kamu Maliyesi, 3.Baskı, Ankara 2000

ÖZKARA, Mehmet. “Vergi Harcamalarının Ekonomik Analizi: Gelir, Kurumlar ve
Katma Değer Vergilerinde Ölçülebilen Vergi İstisnaları ile İlgili Bir Araştırma”, Vergi
Sorunları Dergisi, s.194, Kasım 2004

ÖZ, Ersan. Türk Gelir Vergisindeki Bazı Vergi Harcamalarının Optimal Vergileme
İlkeleri Açısından Analizi, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Dergisi, C:17, S:1, 2002

ÖZBALCI, Yılmaz. Katma Değer Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları, Oluş
Yayıncılık, Ankara, 2004

PEHLİVAN, Osman. Kamu Maliyesi, Trabzon, Eylül 2007

RAKICI, Cemil. “Türk Gelir Vergisi Sisteminde Yer Alan Bazı Muafiyet, İstisna ve
İndirimlerin Değerlendirilmesi”, Vergi Sorunları Dergisi, S.190, Temmuz 2004

SARAÇ, Osman. “Altın Sektöründe Rafinaj ve KDV Sorunu” Yaklaşım, Aralık 2006,
S:168

SARAÇ, Özgür. Küresel Vergi Rekabeti ve Ulusal Vergi Politikaları, Maliye ve Hukuk
Yayınları, Ankara, 2006

SEYİDOĞLU, Halil. “Uluslararası Mali Krizler, İMF Politikaları, Az Gelişmiş Ülkeler,
Türkiye ve Dönüşüm Ekonomileri”, Doğu Üniversitesi Dergisi, Cilt:4, Sayı:2,2003

SÖNMEZ, Nezihe. Ali Galip Ö. HALICI, Gelir ve Kurumlar Vergilerinde İstisna ve
Muafiyetlerin Uygulama Sonuçları ve Değerlendirilmesi, TOBB Yayınları, No; 144/58,
Ankara, 1990

ULUATAM, Özhan. Kamu Maliyesi, Savaş Yayınları, Ankara, 1991

UYANIK, Atilla. Finansal Ürünlerin Vergilendirme ve Yasal Düzenlemeler Açısından Değerlendirilmesi, Yayın No: 79, SPK Yayınları, Ankara,1997

YALÇIN, Hasan. Gelir ve Kurumlar Vergisi Uygulamasında Muafiyet ve İstisnalar, Kılavuz Yayıncılık, İstanbul, 1997

YILDIRIMTÜRK, Mehmet Ali. “Pırlantada ÖTV Sıkıntısı”, Zaman, 14.08.2010

YILMAZ, Ahmet.Türkiye’de Vergi Sistemi ve Uygulanan Vergi Politikaları, Devlet Planlama Teşkilatı Planlama Uzmanlığı Tezi, Ankara, 2007

İnternet Kaynakları:

Developing Government Bond Markets: A Handbook, The World Bank, International Monetary Fund, 2001

Sanayileşmede Teşvik Sistemleri, TÜSİAD Yayını, İstanbul, 1990

Vergilemede Global Eğilimler AB ve Türk Vergi Sistemi, TOBB Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Mayıs, 2001

http://www.gold.org/download/latest/gold_demand_trends, 31.05.2011

<http://eur->

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:347:0001:0118:en:PDF,

31.05.2011

<http://www.diamondfacts.org/facts/index.html>, 31.05.2011

<http://www.pangeadiamondfields.com/diamond-sector.htm>, 31.05.2011

http://www.tmx.com/en/listings/sector_profiles/mining.html, 31.05.2011

https://kimberleyprocessstatistics.org/public_statistics, 31.05.2011

<http://www.vergikonseyi.org.tr/dosCalismalar/sunum48.ppt>,31.05.2011

(Müslüm DEMİRBILEK, “Kuyumculuk Sektörünün Sorunları ve Çözüm Önerileri”)

<http://www.vergikonseyi.org.tr/dosCalismalar/sunum50.ppt>,31.05.2011

(Güneri AKALIN, “Kıymetli Taş Borsası veya Kıymetli Taşların Vergilendirilmesi”)